

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 1

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
інтеграція, творчість, інновації”
м. Київ, МАУП, 22 травня 2009 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП «Видавничий
О-72 дім «Персонал», 2010 —

Вип. 1 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: інтеграція, творчість, інновації”, м. Київ, МАУП, 22 трав. 2009 р. / редкол. : М. Ф. Головатий (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 244 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: інтеграція, творчість, інновації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Болотська О. А. Сучасні аспекти формування жінки-лідера	5	Мартинovich Н. С. Развитие творческого потенциала личности преподавателя в условиях интегративных процессов в образовании	81
Якібчук М. І. Роль профспілок у розбудові української національної освіти у ХХ ст.	9	Листопад О. В. Авторські школи як засіб запровадження освітніх інновацій	84
Сурмин Ю. П. Революція в освіті: сутність, проблеми реалізації та наслідки.....	15	Артёмцев О. В. Мобільність в освіті Європейського Союзу: пошуки, перспективи, проблеми	88
Головатий М. Ф. Українська освіта в умовах соціальних трансформацій: проблема вибору моделі і векторів розвитку	31	Касьянова С. П. Системність пріоритетів національної освіти перед викликами глобалізації.....	94
Баєва О. В. Детермінанти конкурентоспроможності вищих навчальних закладів недержавної форми власності в умовах системної кризи.....	35	Соколовська К. М. Роль українознавчих дисциплін у підготовці нової генерації управлінців	99
Чернуха Н. М., Чернуха Г. С. Виховання толерантності в процесі підготовки фахівців у сучасних соціокультурних умовах	39	Домбровська Л. Ф. Модернізаційні процеси в галузі вищої освіти — важливий чинник державотворення в Україні (з досвіду викладання історичних дисциплін)	102
Міхатуліна О. М. Інноваційні форми навчання в системі вищої юридичної освіти.....	43	Львовичкіна А. М. Інноваційні методи викладання дисциплін екологічного циклу	105
Беспала Н. О. Освіта і система оподаткування в Україні ...	48	Романовська Л. І. Організація культурного дозвілля школярів як пріоритетний напрям роботи дитячих громадських об'єднань	112
Лазоренко Л. В. Способи підвищення ефективності викладання бізнес-дисциплін	56	Мазур Т. С. Використання модульного середовища під час вивчення англійської мови у ВНЗ.....	118
Науменко Т. Умови і напрями інформатизації дошкільної освіти	62	Виноградна В. О. Стереотипи мовної поведінки сучасної молоді	120
Руденко Л. С. Проблема впливу соціокультурного середовища на процес становлення особистості в українській педагогічній спадщині.....	66	Роменкова О. П., Чернуха Г. С. Формування соціокультурної компетенції учнівської молоді	123
Сніцар І. В. Удосконалення змісту навчального матеріалу з англійської мови.....	69	Глушко Л. О. Гендерна ідентичність школярів	126
Домніч В. Г. Інтеграційна реформа вищої освіти у європейському просторі	71	Кругляк М. С. Особливості виховної роботи в сучасних соціокультурних умовах.....	132
Найдьонов І. М. Інтерактивне навчання в системі підготовки менеджера.....	77	Пантюхін В. О., Чернуха Г. С. Стандартизація та перспективи розвитку вищої освіти в Україні	136

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 1, 2010, 77–80

Проблеми оптимізації та інтенсифікації навчального процесу підготовки ефективного управлінця впродовж усього цивілізованого історичного розвитку людства завжди були значущими. Більш суттєвого і змістового статусу вони набули у другій половині XX ст. Початок нинішнього століття — час історичних підсумків і народження нових ідей. На зламі століть осмислюються знання, досвід і формується нове розуміння сенсу життя, створюється якісно нова модель суспільства. Це період активного розвитку й оновлення соціально-економічної, суспільно-політичної сфер життя, вироблення і впровадження нових освітніх технологій, і особливо, в системі підготовки менеджера.

Безперечно, на перший план виступає освіта як процес і результат засвоєння знань, розвитку, формування життєвих компетенцій. Упровадження інновацій в освіту є і потребою, і вимогою, і завданням, і об'єктивною реальністю. Держава відчуває нагальну потребу в освічених спеціалістах з високим рівнем культури, мобільності, творчості, адаптивності до соціально-економічних змін. Для їхньої підготовки необхідно використовувати сучасні способи передачі інформації та застосовувати інноваційні освітні технології.

Слово “технологія” (від гр. *techne* — майстерність, мистецтво і *logos* — наука, вчення) загалом можна визначити як вчення про майстерність. Раніше цей термін пов'язували тільки з виробничою

сферою, тобто технологія підвищення ефективності масового випуску однотипного продукту. Використання цього терміну в педагогіці і сьогодні дискусійне, хоча, ще в кінці минулого століття (1986 р.) за визначенням ЮНЕСКО — це **системний метод планування, застосування й оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої системи освіти**.

В Україні проблема забезпечення інноваційних освітніх технологій як загалом, так і в системі підготовки управлінця зокрема була і є на першому плані суспільної уваги. Останні публікації [2; 8; 11; 12] і система здобуття освіти менеджерами зазначають, що серед інноваційних технологій навчання вагоме місце займає **інтерактивне навчання**. У процесі його створюються необхідні умови як для становлення і розвитку компетентності студентів, так і для розвитку і виховання особистості менеджера з відповідною системою цінностей.

Поняття “інтерактивна (від англ. *inter* — поміж-, серед-, взаємо-, *act* — діяти; отже, *interact* — взаємодіяти) педагогіка” відносно нове: його ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. Інтерактивність у навчанні можна визначити як взаємодію суб'єктів викладання й учіння, перебування їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. **Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом**

постійної, активної взаємодії всіх його суб'єктів. Викладач в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасілітатор, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головними в процесі навчання є зв'язки між студентами, їхня взаємодія та співпраця. Результати навчально-пізнавальної діяльності досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, студенти беруть на себе спільну з викладачем відповідальність за результати навчання.

Зазначимо, що сьогодні в процесі навчання майбутнього спеціаліста, в тому числі й менеджера, пануючою є тенденція щодо зниження рівня їхньої активності в навчально-пізнавальній діяльності. Це пов'язано насамперед з тим, що майже всі викладачі вищого навчального закладу надають перевагу лекційним заняттям. Лекції лише інколи перериваються випадково виникаючим обговоренням певної проблеми або бесідою. Дехто, але достатньо рідко, включає в процес навчання гру, розігрування рольової ситуації або роботу в малих групах. За даними досліджень домінуючою є ситуація, коли лише 23 % викладачів вважають проблемну лекцію основним методом навчання; тільки 14 % — систематично включають в лекцію елементи роботи та дискусії. Наші дослідження, а також інших науковців [2; 10; 11], свідчать про такі причинно-наслідкові аспекти цих підходів:

1. Викладачі схильні обирати той стиль викладання, якому колись навчали їх самих. Крім того, у свідомості багатьох із них існує стереотип, що ефективне навчання не потребує посиленої активності і швидкого темпу, і що студенти оптимально засвоюють матеріал, слухаючи лекції.
2. Для викладачів глибоке вивчення предмета вимагає багато часу, тому вважається, що не можна витрачати його даремно на роздуми студентів,

їхнє спілкування, власні судження тощо. Водночас дослідження [8; 11] не підтверджують цю тезу. Думка більшості викладачів про необхідність витрачати багато часу на інтерактивне навчання є хибною.

3. Надання переваги пасивному навчанню пов'язано з відсутністю доступних, ефективних, простих і зрозумілих технологій, методик, які б дали можливість викладачу організувати інтерактивне навчання в будь-якій аудиторії при вивченні будь-якого предмета. Зміна позиції викладача у навчанні, якої потребує інтеракція, викликає у частини педагогів сумніви, які відбиваються в питаннях, що найбільш часто ставляться викладачами-учасниками семінарів з навчання.

Слова китайського філософа Конфуція, сказані більш ніж 2400 років тому: “Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію”, обґрунтовують потребу людини в інтерактивному навчанні.

Дослідження, проведене в одному з американських коледжів, де переважає лекційна форма навчання, показало, що студенти були неуважні приблизно 40 % часу. Більше того, коли перші десять хвилин студенти ще могли запам'ятовувати 70 % інформації, то за останні десять хвилин заняття вони сприймали всього 20 % матеріалу. Два відомі фахівці в галузі кооперативної освіти в США Р. Джонсон, К. Сміт вказують на кілька проблем, пов'язаних із читанням лекцій: по-перше, увага студентів зменшується з кожною хвилиною; по-друге, така форма навчання не подобається студентам, де провідним є слуховий канал сприйняття інформації; по-третє, рівень засвоєння фактичного матеріалу низький; по-четверте, таке навчання передбачає, що всім студентам потрібна однакова інформація і всі студенти засвоюють її однаковими темпами, але насправді це не так.

Бажано звернути увагу на психолого-педагогічні умови засвоєння знань. Вони включають поетапну технологію засвоєння навчального матеріалу. Потрібно кілька шляхів навчально-пізнавальної діяльності студентів до одного і того самого змісту, щоб дати їм можливість засвоїти його. До того ж такі підходи мають бути різноманітними, такими, що не повторюють початковий етап сприйняття. Кожен спосіб опрацювання матеріалу студентами формує їхнє розуміння змісту. Інколи сам спосіб є більш важливим, ніж зміст інформації. Тільки таким чином ми можемо забезпечити розумовий розвиток студента. Коли навчання пасивне, студент не зацікавлений в його результатах. Коли навчання активне, студент постійно перебуває в стані пошуку, він хоче отримати відповідь на питання, потребує інформації, щоб розв'язати проблему, або розмірковує разом з іншими над способом виконання завдання.

Вже доведено, що студенти по-різному сприймають навчання. Вони отримують інформацію за допомогою органів слуху, зору й чуття. Доволі часто один із способів одержання інформації домінує, і людина використовує його постійно [10; 12]. Наприклад, студентів, у яких слух є основним способом сприйняття інформації, можна назвати аудіалами. Вони спираються на свою здатність запам'ятовувати почуте. Частіше такі студенти не записують інформацію. Під час заняття вони можуть багато розмовляти й читати письмові завдання вголос. Вони бажають навчатися, прослуховуючи лекції, беручи участь в дискусіях і сесіях з питаннями й відповідями [11].

Інша група візуали, які на відміну від аудіалів, сприймають інформацію за допомогою зору й запам'ятовують краще, коли вона подається за допомогою додаткових засобів, що демонструють сказане: малюнків, схем, наочного матеріалу, карт тощо. Такі студенти віддають

перевагу добре структурованій презентації інформації. Візуали люблять вести конспекти. Під час занять вони зазвичай мовчазні. Найбільш вдалим методом для них є показ відео, слайдів або безпосередня демонстрація сказаного.

Група кінестетиків навчається за рахунок особистої участі в процесі. Вони доволі імпульсивні й не проявляють достатнього терпіння. Під час занять можуть бути неспокійними і метушливими доти, доки не зможуть порухатись або самостійно щось зробити. Їхній підхід до навчання дещо безсистемний. Найвдалішими методами для них є емпіричні справи — ділові ігри та групові справи.

Розглядаючи названі групи, необхідно підкреслити, що як і в темпераменті особистості, стовідсоткового візуала чи аудіала немає. Дослідники підкреслюють, що в кожній випадково вибраній групі з 30 осіб приблизно 22 здатні ефективно навчатись, якщо викладач забезпечує поєднання візуальної, слухової та кінестетичної діяльності. Однак 8 студентів — це ті, хто віддає перевагу тільки одному із способів. Для задоволення потреб у здобутті відповідної інформації, технологія та методика навчання обов'язково мають бути різноманітними.

У процесі навчання майбутнього управлінця бажано звернути увагу на практичне спрямування кожного заняття. Дослідження останніх років у зарубіжних країнах (наприклад, М. Шредера) свідчать, що приблизно 60 % від загальної кількості тих, хто нині навчається, мають орієнтацію не на вивчення теорії, а на практичні аспекти змісту. І відсоток таких студентів збільшується з року в рік. Студенти надають перевагу тому, щоб одразу і безпосередньо бути залученими до отримання досвіду діяльності й експериментування, аніж спочатку вивчати теоретичну концепцію, а потім її застосовувати.

Таким чином, можна дійти висновку, що активний режим навчання є най-

більш бажаним і виправданим для сучасних студентів. Щоб бути ефективно задіяними, викладачі мають використовувати повсякденний інструментарій: кооперативне навчання з усіма технологіями роботи в малих групах, проекти, дебати та інші види дискусії, експериментальні вправи, моделювання, соціологічні і польові дослідження тощо. Доречно також знати, що основними технологічними етапами інтерактивного заняття можуть бути:

1. Організаційний початок викладацької діяльності бажано розпочати з ознайомленням суб'єктів учіння з основами цілепокладання даної теми заняття. Студенти мають чітко уявляти теоретичний і практичний аспект теми для них, конкретно як управлінців, наприкінці заняття.
2. Етап надання можливості усвідомити технологічні дії (інтерації), навчальні ситуації, які більше потребують застосування творчої праці, ніж традиційна навчально-пізнавальна діяльність.
3. Доведення суб'єктам учіння основних методів і технологічних прийомів, які використовуватимуться на занятті. Важливо, щоб студенти розуміли, дані методи, прийоми допоможуть їм краще розібратися в навчальному матеріалі, що сприяє набуттю відповідного досвіду.
4. Акцентування уваги майбутніх менеджерів на особливостях тієї чи іншої технологічної дії, тих ефектах, яких вони можуть досягти при правильній навчальній праці.
5. Розкриття алгоритму проведення технології і розповідь про послідовність дій, тобто пам'ятка діяльності. Студенти при інтерактивній взаємодії мають бачити перспективу, і це їх зацікавить.
6. Відповіді на запитання студентів у різноманітній діяльності від-

повідно до регламентації певних усвідомлених правил. Це дає можливість уникнути непорозуміння у процесі співпраці. Здійснюється цей етап після ознайомлення з алгоритмами.

Названі змістові технологічні етапи інтерактивного навчання більш ефективно діють у процесі бально-рейтингового навчання, яке передбачає відповідні бали кожному студенту на будь-якому, за формою навчального процесу, занятті — лекції, семінарі, лабораторній роботі тощо.

Література

1. Бондар В. І. Дидактика. — К., 2005.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. — К., 2004.
3. Карамушка Л. М. Психологія управління. — К., 2003.
4. Малафійк І. В. Дидактика. — К., 2005
5. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка. — К., 2007.
6. Найдьонов І. М. Навчально-методичний комплекс дисципліни "Основи психології та педагогіки". — К., 2005.
7. Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І. Методика викладання фінансово-економічних дисциплін. — 2-ге вид. — К., 2005.
8. Найдьонов І. М. Шляхи інтенсифікації фінансово-економічної навчально-пізнавальної діяльності майбутнього спеціаліста // Економічне зростання України: стратегічні напрями і тактичні заходи. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2008. — С. 39–51.
9. Найдьонов І. М. Шляхи інтенсифікації фінансово-економічної навчально-пізнавальної діяльності майбутнього спеціаліста // Економічне зростання України: стратегічні напрями і тактичні заходи. — К.: ДП "Вид. дім "Персонал", 2008. — С. 39–51.
10. Пальчевський С. С. Педагогіка. — К., 2007.
11. Пошетун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. — К., 2003.
12. Самаріна С. Нові технології навчання. — К., 2004.